

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД И ОБЛАСТ ВИДИН – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

гл. ас. д-р Николай Кацарски

СУ „Св. Климент Охридски“ – София

nkatsarski@gea.uni-sofia.bg

SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF BLAGOEVGRAD DISTRICT AND VIDIN DISTRICT - PROBLEMS AND CHALLENGES

Chief. Assist. Nikolay Katsarski PhD

SU "St. Kliment Ohridski "- Sofia, Bulgaria

example@gea.uni-sofia.bg

Abstract

Economic development is the basis for the attractiveness of a country, region or region. Every society strives for a higher standard of living. Vidin district has always been used as a designation for unfavorable economic development, and Blagoevgrad district is defined as favorable for living. In order to confirm or reject this hypothesis, a socio-economic analysis should be carried out to present the points of contact and the differences between them. For this purpose, analyzes are materialized, such as poverty line, average wage, health care, unemployment, foreign investment, costs for acquisition of tangible fixed assets.

Keywords: Blagoevgrad district, Vidin district, socio-economic analysis

ВЪВЕДЕНИЕ

Областите Видин и Благоевград представляват интерес от научна гледна точка поради относително сходното положение, а именно между две гранични държави. Освен това и двете области имат досег до държава, която не е член на Европейския съюз към настоящия момент. Освен това през двете области преминава европейски път E79, свързващ градовете Кошице в Югоизточната част на Словакия и Солун на гръцкия бряг на Егейско море. Пътят е дълъг 1550 км. Маршрутът на пътя е: Кошице (Словакия) – Мишколц (Унгария) – Дебрецен – Орадя (Румъния) – Брад – Дева – Петрошани – Търгу Жиу – Крайова–Калафат –Видин (България)–Враца–Ботевград– София – Благоевград – Кулата –

Сяр (Гърция) – Солун. Това придава свързаност между отделните области и създава условия за трафик на леки и тежки автомобили. В рамките на настоящата научна разработка се използват общозначими за теорията и практиката показатели за анализ и оценка на социалното и икономическо състояние. Тези показатели дават възможност за обективен анализ на състоянието, възможните причини за настъпването му. Като на тази основа се даде възможност за формирането на препоръки за подобряване на средата. В рамките на анализа се използват следните по-важни показатели:

- Коефициент на Джини;
- Заетост и безработица;
- Линия на бедност;
- Средна работна заплата, като се прави разлика между брутен и реално разполагаем доход;
- Чуждестранни преки инвестиции;
- Разходи за придобиване на ДМА;

Анализът на връзката и зависимостта помежду им, представя тенденциите за развитие на областта. Ето защо правилното им интерпретиране е ключов момент при разработването на регионални стратегии за развитие. Освен това те са мерително средство за изпълнението на стратегиите, като създават възможност за корекцията им.

1. Социални аспекти на областите Благоевград и Видин

В рамките на социалните аспекти, които са обект на анализ в областите Благоевград и Видин се свързват с:

- Основни демографски и др. характеристики на домакинството и неговите членове: брой членове, данни за всеки член на домакинството (възраст, пол, образование, семейно положение, икономически статус, източници на средства за съществуване др.).
- Монетарни показатели за жизненото равнище и социалното разслоение на населението: данни за доходите от различни източници (от труд, от социални трансфери и т.н.)

- Немонетарни показатели за жизненото равнище: основни данни за жилищните условия (тип и обзаведеност на жилището и т.н.); проблеми свързани с жилището и квартала (населеното място); достъп до образование; здравен статус и достъп до здравно обслужване;
- Икономическа активност, заетост и безработица на лицата на 16 и повече години (статус в заетостта, сигурност на работното място, продължително безработни и т.н.)
- Социалните услуги и програми и участието на домакинството или негови членове в тях.⁷¹

За целите на настоящия анализ се използва коефициентът на Джини, като основен показател измерващ доходите на населението. Коефициентът на Джини представя степента на отклонение при разпределяне на доходите в икономиката на държавата . Остойносттаването на коефициента на Джини се формира в диапазона от 0 до 100. В случай, че коефициентът е равен на нула, то всички лица в една икономика получават еднакви доходи. Следователно ниската стойност на коефициента представя равномерност при разпределянето доходите на населението в икономиката.

В случая със сравнителния анализ между областите Видин и Благоевград се доближават под средното за страната едва през 2019г., когато пандемията е в своя ход. Преди това обаче, от 2015г. тенденциите за област Видин са в посока на увеличение, което е доказателство за неравенство спрямо средното за страната. И двете области са под средното за страната, което показва до известна степен добро управление и развитие по отношение на неравенството.

⁷¹ Информацията е взета от Националния статистически институт Достъпно на адрес https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/metadodata/SILC_Metodology.pdf [достъпно на 10.09.2021г.]

Граф. 1. Коефициент на Джини в областите Благоевград и Видин⁷²

На следващо място обект на изследване в условията на пандемия интерес представлява здравеопазването. Броят на болничните заведения и обезпечеността им с квалифициран лекарски състав е от първостепенно значение. Анализът показва, че болничните заведения в област Видин са една 2 в периода 2015 – 2019, докато в област Благоевград от 13 през 2015 са редуцирани до 11 през 2019г.

Здравеопазване	Болнични заведения към 31.12. (брой)	Област Благоевград	13	12	11	11	11
		Област Видин	2	2	2	2	2
Легла в болничните заведения към 31.12. (брой)	Област Благоевград	1 608	1 604	1 603	1 650	1 694	
	Област Видин	360	365	335	335	335	
Лекари в лечебните и здравните заведения към 31.12. на 10 000 души от населението (брой)	Област Благоевград	31.5	30.3	30.7	29.9	29.8	
	Област Видин	35.8	35	35.7	34.4	35.9	
години			2015	2016	2017	2018	2019

Въпреки това обаче лекарите в лечебните заведения на 10 000 души са повече в област Видин в сравнение с област Благоевград. Друг е въпросът с равномерното разпределя

⁷² За целите на графиката се използвани данни от Националния статистически институт

⁷³ Пак са използвани данни от НСИ

на болниците и достъпът до тях. Това е основния проблем за относително ниската леглова база за лечение на болно лежащи. Това налага преосмисляне на здравната политика в област Видин в посока на увеличение на болниците и легловата им база.

Проблемите на двете области се свързват преди всичко със заетостта на населението, миграционните процеси както в страна, така и извън нея. Не малка част от младото трудоспособно население предпочита големите градове, като София и Пловдив за продължаване на образованието си и трайно установяване там. Други предпочитат миграцията в други европейски държави. Основната причина за тази миграция са условията на живот, достъпа до работа и заплащането на труда. Много често в публичното пространство се споменава увеличението на средната работна заплата за страната. Но това, което трябва да се има предвид е, че трябва да се прави разлика между брутна работна заплата и разполагаем доход или т. нар. чиста заплата. Това е причината голяма част от хората да са работещи бедни. Причините за това се коренят в удръжките, които се заплащат от работника, които възлизат на около 23%. Коефициентът за безработица в област Благоевград е около 4%, което е под средно европейското равнище. Докато в област Видин коефициентът е в размер на 19,1%, което е относително високо за страна. Следователно хората в тази област останали без работа са повече от средното за страната. Причините трябва да бъдат анализирани и да се търсят в няколко посоки. Условията за бизнес и

Таблица №3 Коефициент на безработица (%) за областите Благоевград и Видин ⁷⁴						
Коефициент на безработица (%)	Област Благоевград	10.3	8.3	4.6	4.7	4.1
	Област Видин	18.8	16.3	19.3	19.7	19.1
години		2015	2016	2017	2018	2019

привлекателността на областта са в основата за развитието му. Въпреки че, област Видин е с относително ниска имиграция. Причини за това могат да се търсят и в

това, че в област Благоевград се намира Югозападния университет Св. Неофит Рилски, който привлича студенти в града и областта. Университетът донякъде оказва благоприятно въздействие върху задържането на младите в областта.

На следващо място, както бе споменато по-горе разполагаемите средства, според автора, трябва да са онази част от дохода, който следва да се представя. Наричателното

⁷⁴ Информацията е взета от Националния статистически институт

„работещи бедни“ най-ясно може да бъде илюстрирано чрез линията на бедност. Както е видно от представената

граф. 2 Линия на бедност в областите Видин и Благоевград⁷⁵

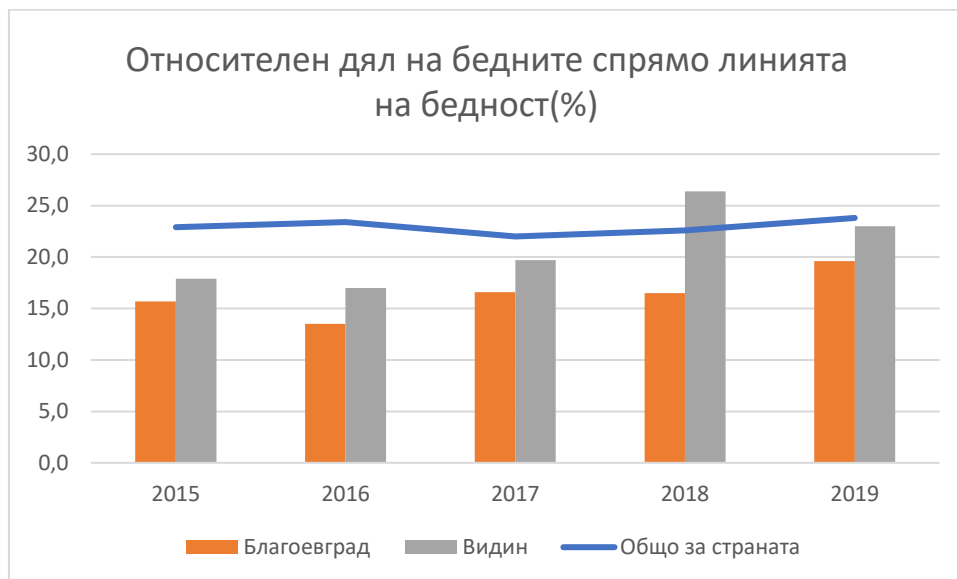

графика линията на бедност средно за страната е над показателите за областите Благоевград и Видин. Ръстът на доходите в периода 2015-2019 години е забележителен.

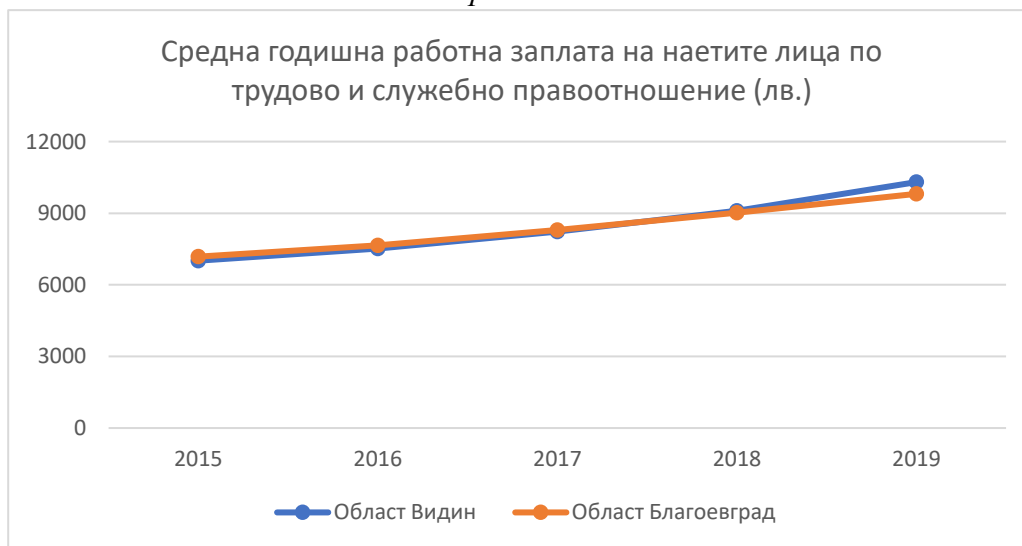
Друг съществен проблем областите Благоевград и Видин се оформя около бедните спрямо линията на бедност. Този показател представя процента на бедните спрямо линията на бедност. Както е илюстрирано над 20% от хората в областите са под линията на бедност, което означава, че тези хора са в риск от бедност.

⁷⁵ Информацията е взета от Националния статистически институт

граф. 3 Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност в областите Благоевград и Видин⁷⁶

граф. 4 Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в областите Благоевград и Видин.⁷⁷

Средната годишна работна заплата за 2019г. в областите Благоевград и Видин е в размер, както следва – 9810 за Благоевград и 10302 Видин. Средно месечното възнаграждение възлиза на 817 лв. за област Благоевград, което е почти на половин от средната за страната. Разполагаемият доход възлиза на 630 лв. В сравнение заплащането в

⁷⁶ Информацията е взета от Националния статистически институт

⁷⁷ Информацията е взета от Националния статистически институт

област Видин е с 492 по-високо. Докато през годините нарастването на темповете на заплащането е относително с еднакви темпове.

Доходът е в основата за демографско развитие да дадена област, а възпроизводството на населението в тази област е от изключително важно значение. „Най -добрата ситуация от демографска гледна точка се наблюдава в районите с най -висок дял на майки с три или повече деца. Водещи в това отношение са областите със запазени репродуктивни традиции. Това са споменатите по -горе региони с определени етнорелигиозни общности - Кърджали (21.7%), Смолян (14.6%), Благоевград (14.6%), Разград 14.1%) и Търговище (13.9%). Групата с най-нисък относителен дял на майки с 3 или повече деца е същата като областите с най-големите градове като София-столица (3,6%), Варна (7,2%), Пловдив (7,5%), със социално-икономически проблеми - Перник (5.9%), Видин (7.4%)...“⁷⁸

Предизвикателствата пред областите Благоевград и Видин биха могли да са следните:

- Провеждане на целенасочена политика към здравеопазването;
- Създаване на условия за намаление на социалното изключване;
- Създаване на благоприятни условия за задържане на населението в областта;

2. Икономически аспекти на областите Благоевград и Видин

Област Видин често се спомената с най-слаби показатели и стандарт на живот. Заплащането на работниците нарастват с плавни темпове в сравнение със средното за страната. Във връзка с реализирането на пазара на труда темповете за заетост остават относително слаби. Проблеми в тази връзка се наблюдават по отношение на застаряването на населението, от една страна. От друга страна, миграцията на трудоспособното население към по-големите областни градове и миграцията към други държави в ЕС оказва отрицателен естествен прираст на населението. Освен това област Видин остава областта с относително слабо привличане на чуждестранни инвестиции, въпреки, че се поддържат относително ниски данъчни ставки на местно ниво.

⁷⁸ Трайков Т., Цветков К., Тенденции и особености в репродуктивното поведение на българското население в началото на 21 век. Достъпно от: https://www.researchgate.net/publication/351626144_Trends_and_specifics_in_the_reproductive_behavior_of_the_Bulgarian_population_at_the_beginning_of_the_21-st_century [посетено на 08 септември 2021 г.].

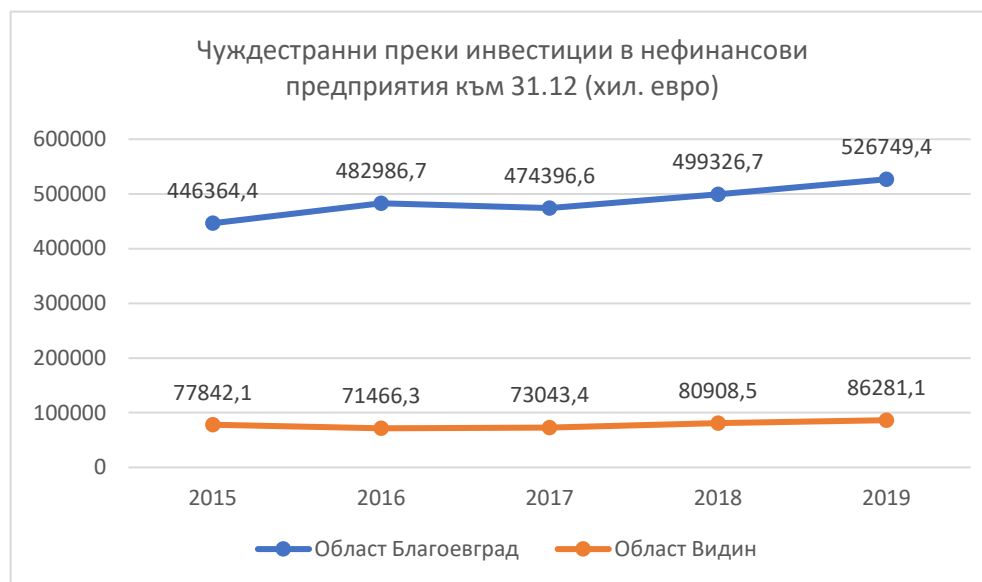
Област Благоевград се развива в умерени темпове. Брутният вътрешен продукт е с по-високи темпове от средния за страната. Заплащането на населението се увеличават в сравнение със средните за страната, което е в пряка зависимост с пазара на труда, който бележи спад в безработицата. Това показва, че област Благоевград е с относително висока икономическа активност на населението, а в контраст безработицата е ниска. Инвестициите в областта имат леко подобряване но са далеч под средните. Областта е и образователно и научен център, който привлича дееспособни лица от областта.

Показателят за преки чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор представя информация за чуждестранното участие на собствения капитал на дружеството. Освен това представя задълженията между чуждестранния инвеститор и предприятието.

В рамките на Показателят за преки чуждестранни инвестиции се включват изследването и анализирането на информация като:

- чуждестранното участие в собствения капитал;
- дългосрочните и краткосрочните вътрешнофирмени задължения между чуждестранния пряк инвеститор и инвестиционното предприятие (непогасената част от главницата по заеми и търговски кредити, отпуснати от чуждестранния инвеститор на инвестиционното предприятие и неизплатената част от главницата по заеми и търговски кредити, отпуснати на чуждестранния инвеститор от инвестиционното предприятие);
- финансовия резултат, създаден през годината;
- дохода, разпределен през отчетната година.

граф. 5 Чуждестранни преки инвестиции в нефинансови предприятия⁷⁹

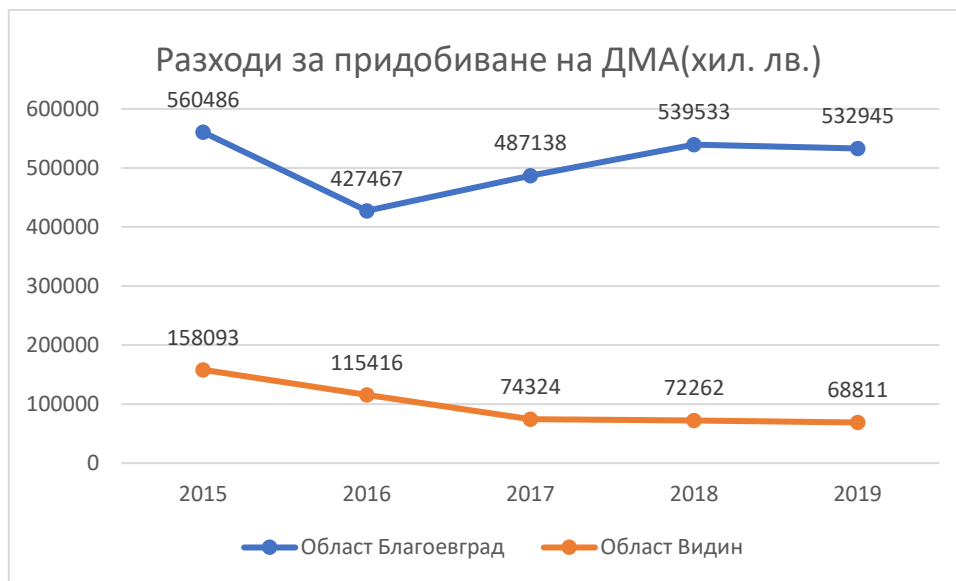
От граф. 5 е видно, че през последните години се наблюдава интерес от чуждестранни инвеститори в областите. Но за област Видин остава

относително слаб интереса за инвестиране. Причините за това могат да се търсят в няколко аспекта. А именно в липса квалифицирана работна ръка, липсата на подходящи условия за стартиране на бизнес.

Следващият показател е разходите за придобиване на ДМА /дълготрайни материални активи/ през отчетния период включват фактически извършените разходи за закупуване на земя и за изграждане на сгради, строителни съоръжения и конструкции чрез възлагане и по стопански начин, за доставка и монтаж на ДМА, за закупуване на машини, съоръжения, оборудване и транспортни средства, за геоложки и хидроложки проучвания, за проучвателни и проектантски работи, обслужващи строителството и други разходи, свързани с придобиването на ДМА. В обема на разходите за придобиване на ДМА не се включват текущите разходи по поддържане на наличните ДМА.

⁷⁹ Информацията е взета от Националния статистически институт

граф. 6 Разходи за придобиване на ДМА в областите Благоевград и Видин⁸⁰

Видно от граф. 6 разходите за ДМА в периода 2015-2019 са с променливи темпове. Но тенденциите са към намалението им през 2018 и 2019г. намалените разходи на ДМА е знак, че

предприятията не инвестират в недвижими имоти, съоръжения, конструкции др. Още повече намалението на тези разходи би могло да се свърже с продажбата на ДМА, тяхното ликвидиране или временно преустановяване на дейност.

На следващо място гръбнакът на икономиката е сред микро-предприятията, които формират около 93% от предприятията. Това са предприятия с до 9 човека персонал. Най-често това са семейни фирми, в които са заети членовете на едно семейство и техните роднини. Насърчаването на този вид дейност подпомага онази ниша от сектора, която средните и големи компании не биха могли да обхванат. В таблица 2 са представени броят на заетите лица по видове предприятия – малки, средни и големи. Както е видно не се наблюдават сериозни диспропорции между предприятията и броя на заетите лица.

Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия (%)	Област Благоевград	93.3	93.7	93.5	93.6	93.4
	Област Видин	93.5	93.5	93.4	93.6	93.6

⁸⁰ Информацията е взета от Националния статистически институт

⁸¹ Информацията е взета от Националния статистически институт

Относителен дял на предприятията с 10-49 заети лица в общия брой предприятия (%)	Област Благоевград	5.6	5.3	5.5	5.5	5.6
	Област Видин	5.3	5.4	5.4	5.1	5.2
Относителен дял на предприятията с 50-249 заети лица в общия брой предприятия (%)	Област Благоевград	1	0.9	0.9	0.8	0.9
	Област Видин	1.1	1.1	1.1	1.2	1.1
Относителен дял на предприятията с повече от 250 заети лица в общия брой предприятия (%)	Област Благоевград	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
	Област Видин	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
години		2015	2016	2017	2018	2019

В тази връзка би следвало фокусът на държавата трябва да бъде насочен към малките дружества и да създаде такива условия, че те да оперират и да се развиват. Това би могло да постави началото на нови бизнеси, които впоследствие да се разраснат.

Икономическите и финансови условия в областите Благоевград и Видин се нуждаят от постоянен мониторинг и корекции на стратегиите за развитие на бизнес климата. Бъдещите посоки за развитие могат да се сведат до

- цифровизация голяма част от дейностите в местно ниво;
- свързаност между областите – сухопътен и железопътен транспорт.
- Повишаване на чуждестранните преки инвестиции;
- Разходи за придобиване на ДМА;
- Осигуряване на благоприятни условия за бизнес среда;

Дискусия

В рамките на засегнатата проблематика възникват няколко въпроси за дискусия в бъдеще. А именно какво би следвало да бъде бъдещото развитие на областните градове? Възможна ли е децентрализация на важни за държавата административни звена? Как да бъдат привлечени както чуждестранни, така и местни инвестиции в иновативни и високо технологични производства?

Заклучение

Областите Благоевград и Видин са обект на научен интерес, предвид факта, че се намират близо две граници. Това поставя въпроса как е възможно да не са добре развити? Ниските нива на заплащане в тези две области има положителен ефект за инвеститорите, но висококвалифицираните специалисти се намират трудно. На следващо място ориентацията към технологиите може да подобри условията на работа, да се привлекат инвестиции за да се задържи населението в областта. Преминаването към дигитализация и умни технологии ще създаде условия малко на брой хора да извършват много повече дейности. “Някои от използваните технологии и определящи интелигентния град са високоскоростни оптични, сензорни, кабелни и безжични мрежи, необходими за реализиране на постигнатите ползи благодарение на интелигентните транспортни системи, интелигентните електрически мрежи и мрежите за интелигентен дом.”⁸²

На следващо място за развитието на тези области трябва се постави акцент на свързаността им по посока периферия – център, както и между областните градове, изграждане на магистрала по европейски път Е79. Освен шосейния транспорт, железопътния също се нуждае от модернизирание с високоскоростни трасета.

Благодарности

Настоящата публикация е разработена, като част от проект финансиран от **Софийски университет “Св. Климент Охридски”** по предложение на катедра „Регионално развитие“ на Геолого-географски факултет за финансиране на изследователски проект във връзка с тематичен конкурс по договор № 80-10-68 от 22.03.2021 г. с научен ръководител доц. д-р Д. Златунова.

Литература

Националния статистически институт Достъпно на адрес https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/metadodata/SILC_Metodology.pdf [достъпно на 10 септември 2021 г.].

⁸² Достъпно от: https://www.researchgate.net/publication/329929803_SMART_CITIES_-_THE_FUTURE_OF_URBAN_PLANNING [достъпно на 12 септември 2021 г.].

Трайков Т., Цветков К., Тенденции и особености в репродуктивното поведение на българското население в началото на 21 век. Достъпно от: https://www.researchgate.net/publication/351626144_Trends_and_specifics_in_the_reproductive_behavior_of_the_Bulgarian_population_at_the_beginning_of_the_21-st_century [посетено на 12 септември 2021 г.].

Найденев Кл., УМНИ ГРАДОВЕ - БЪДЕЩЕТО НА ГРАДСКОТО ПЛАНИРАНЕ. Достъпно от: https://www.researchgate.net/publication/329929803_SMART_CITIES_-_THE_FUTURE_OF_URBAN_PLANNING [достъпно на 10 септември 2021 г.].